

مطالعه تطبیقی تحریم در قراردادهای بازرگانی

فاطمه متاجی نیموری^{۱*}

شایان رجبی زاده^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۲/۰۱ تاریخ چاپ: ۱۴۰۰/۰۲/۱۳

چکیده

با توجه به تحریم های بسیاری که در طول سال های پس از انقلاب اسلامی ایران تحمیل شده است، همواره سوال پیش روی اقتصاددانان این بوده که این تحریم ها بر متغیرهای مختلف اقتصادی چه تاثیری داشته و این تاثیر به چه اندازه هایی اتفاق افتاده است. این پژوهش بر این است تا تاثیر تحریم ها را به عنوان مطالعه تطبیقی تحریم بر قراردادهای بازرگانی و اقتصاد ایران بررسی می کند. اعمال تحریم های اقتصادی می تواند اجرای تعهدات قراردادی را متاثر کند، زیرا این تحریم ها معمولا سیر کالا، خدمات و به طور کلی مزایای تجارت بین الملل را با محدودیت رو به رو می سازند. در این میان روشن است که قراردادهای بازرگانی نیز از اعمال تحریم های اقتصادی متاثر خواهند شد. اگر وارد کننده کالاهای تجاری از کشوری که هدف تحریم است باشد، ممکن است نتواند صادر کننده را که متبوع دولت واضع تحریم است مجبور به ایفای تعهد کند. این وضعیت کارایی اقتصادی را کاهش می دهد و هزینه های بسیاری بر تجار و اقتصاد کشور تحمیل می سازد. از آن جا که اولین و مهم ترین تاثیر تحریم مالی و تجاری به طور مستقیم و غیر مستقیم بر جریان تجارت یک کشور وارد می شود و بر حسب باز و بسته بودن اقتصاد کشور در فضای بین المللی و روابط تجاری و مالی با کشور یا کشورهای صادر کننده ی تحریم، تاثیر آن متفاوت خواهد بود، لذا لازم است در اولین گام برای مطالعه ی تاثیر تحریم بر اقتصاد، تاثیر تحریم های اقتصادی بر جریان تجارت مورد تحلیل و بررسی قرار گیرد.

واژگان کلیدی: مطالعه تطبیقی، تحریم، قراردادهای بازرگانی، تجارت، تحریم های اقتصادی

^۱ دانشجوی دکتری مدیریت، مدرس گروه مدیریت، دانشگاه علامه محدث نوری، نور، ایران (*نویسنده مسئول)

(fmatajinemvar@yahoo.com)

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت بازرگانی، دانشگاه علامه محدث نوری، نور، ایران (shayanrajabizadeh@yahoo.com)

۱. مقدمه

با توجه به تغییرات پیش آمده در نظام بین الملل و روابط بین الملل بین کشورها که بر گرفته از تحولات ارتباطی و اطلاعاتی در بین دولت ها (کشورها) می باشد، قوانین و اتفاقات جدیدی را برای روابط سیاسی کشورها پدید آورده است. تحریم جزئی از دیپلماسی بین المللی حاکم بر جهان است که از سوی کشورهای پر قدرت به عنوان ابزاری قدرتمند برای اجبار کشورهای هدف در راستای رسیدن به اهداف مورد نظر استفاده می شود. منظور از تحریم اقتصادی کاهش یا متوقف ساختن، یا تهدید به توقف روابط اقتصادی، تجاری و مالی متعارف با کشور هدف از سوی دولت کشور تحریم کننده است. منظور از روابط "متعارف" در این تعریف، روابط در وضعیت بدون اعمال تحریم است. در واقع تحریم، سلاح اقتصادی در میدان مبارزه ای غیر نظامی است که دیپلماسی را از گفتگو فراتر برده و وارد عمل می شود. "تحریم کننده" ممکن است یک یا چند کشور از قبیل آمریکا یا یک سازمان بین المللی از قبیل سازمان ملل باشد. "کشور هدف" کشوری است که مستقیماً مورد اعمال سیاست های تحریم واقع شده است. منظور از "سیاست خارجی" تغییر در رفتارهای سیاسی کشور هدف است که کشور تحریم کننده به طور صحیح یا ضمنی در پی آن است (موهبتی، ۱۳۹۷).

با وقوع انقلاب در ایران در سال ۱۳۵۷ و بعدها برنامه ی هسته ای ایران با محوریت غنی سازی اورانیوم، بهانه ای برای شروع تحریم های یم جانبه علیع جمهوری اسلامی ایران به وجود آمد که این تحریم ها از طرف دولت های بر سرکار آمده آمریکا شروع شد که در ادامه سازمان ملل و کشورهای اروپایی ادامه دهنده این سیاست بودند. تحریم را بایستی یکی از ابعاد مهم جنگ اقتصادی غرب با ایران قلمداد نمود. همواره این تحریم ها تاثیر مستقیم بر روی تمام قراردادهای بازرگانی ایران با سایر کشورها داشته است؛ که این قراردادهای بازرگانی در تمام زمینه های فعالیتی اعم از بهداشت و دارویی، صنایع و معادن، تسلیحاتی و نظامی و ... می باشد؛ اما از آن جایی که امروزه ما در جهانی زندگی می کنیم که روابط اقتصادی کشورها چند وجهی است لذا، بدون تردید، تحریم ها بر روند اقتصادی هر کشوری بی اثر نیستند، به همی جهت بررسی ماهیت و عمر تحریم و آثار آن بر اقتصاد کشور و قراردادهای تجاری از اهمیت بسیاری برخوردار خواهند بود، بررسی آثار مثبت و منفی تحریم ها باعث می شود حس خودباوری و خودکفایی در بین هر یک از عوامل تاثیرگذار بر پیشرفت ایران اسلامی تقویت شود؛ انجام پژوهش حاضر از این جهت هائز اهمیت است که مسئولان به پدیده تحریم به عنوان یک عامل توسعه توجه کنند و امید خود را از بیگانگان قطع کنند. بدون تردید توسعه صنعتی تا مرز استقلال صنعتی محقق خواهد شد؛ استقلالی که رسیدن به آن آغاز صدور مقتدرانه و مستقلانه خدمات و کالاهای صنعتی به جای صادرات نفت و گاز در آینده خواهد بود (محمودی و احمدپور، ۱۳۹۵).

هدف این پژوهش مطالعه تطبیقی تحریم هایی است که امنیت ملی کشور جمهوری اسلامی ایران را تهدید می کند. تحریم هایی که توسط برخی نهادهای بین المللی و کشورها بر ایران تحلیل شده و تاثیر آن بع روشنی در قراردادهای بازرگانی و تجاری مشهود است. صریح ترین ان تاثیرات را می توان در گزارش های نهادهای اقتصادی بین المللی پول و بانک جهانی یافت (نیکو گفتار صفا و ردادی، ۱۳۹۴).

۲. مبانی نظری و ادبیات پژوهش

مطالعه تطبیقی

به بیان ساده عملی برای مقایسه دو یا چند چیز با هدف کشف چیزی درباره یک یا همه چیزهایی است که باهم مقایسه می شوند (هایدن هامر و هلکو و آدامز، ۱۹۸۳).

مفهوم تحریم در لغت

تحریم در لغت به معنای حرام کردن، حرام گردانیدن چیزی یا کاری آمده است (عمید، ۱۳۶۹).

تحریم

در فرهنگ لغت و اصطلاحات سیاسی (Sanction) معادل تحریم، اجازه دادن و تصویب کردن، مجازات، جریمه، ضمانت اجرایی معنی شده است. دایره المعارف بریتانیکا (Sanction) و (Guarantee) می نویسد در حقوق بین الملل و وسایلی هستند که از طریق اقدامات دسته جمعی دولت ها برای تضمین قواعد و مقررات حقوق بین الملل به کار می رود که ممکن است از آرا توییح آمیز و انتقادی دولت ها در سازمان های بین المللی علیه دولت دیگر آغلز شود و به تحریم اقتصادی یا استفاده از نیروی نظامی ختم شود (ابراهیمی و اوبار حسینی، ۱۳۹۱).

تحریم فعالیتی است که به وسیله یک یا چند بازیگر بین الملل (مجری تحریم)، علیه یک یا چند کشور دیگر (هدف تحریم) به منظور مجازات این کشورها، با اهداف محروم ساختن آن ها از انجام برخی مبادلات یا وادار ساختن آن ها به پذیرش هنجارهایی معین و مهم (از دید مجریان تحریم) اعمال می شود (موهبتی، ۱۳۹۷).

تحریم اقتصادی

اقدام تنبیهی از جانب تعدادی از بازیگران بین المللی، به ویژه یک سازمان جهانی مانند جامع ملل یا سازمان ملل متحد، در برابر یک یا چند کشور برای تخلف از چارچوبی که مورد تایید جهانی قرار گرفته است، جهت ترغیب یا ممناعت از یک رویه عملی خاص و تطبیق با حقوق بین الملل (نیکو گفتار صفا و ردادی، ۱۳۹۴).

قرارداد

قرارداد یا عقد یا پیمان یا کنترات یک توافق الزام آور میان اشخاص است که حقوق و تکالیف طرفین آن را تعیین می کند. در تعبیر حقوقی به توافق دو یا چند اراده در جهت ایجاد یک اثر حقوقی گویند (ماده ۱۸۳ قانون مدنی ایران).

تحریم ها از سه جنبه با هم متفاوت می باشند:

۱- هدف ۲- مخاطب ۳- روش تحریم ها

تحریم ها بر اساس اهداف به دو نوع تقسیم می شوند: اول تحریم با هدف استراتژیک؛ در این حالت منافع استراتژیک یک کشور در خطر قرارداد دارد که در این صورت تحریم جایگزین جنگ می شود. هزینه اش از جنگ کمتر می باشد و برای کشور یا کشورهای اعمال کننده کاملاً قابل توجیه است. دوم تحریم با هدف تغییر رفتار؛ در این حالت، تحریم همه جانبه نخواهد بود و تغییر رژیم و بی ثبات کردن آن مورد نظر نیست.

از نظر مخاطب تحریم به سه نوع تقسیم می شود: اول تحریم یک جانبه؛ در این نوع کشور فرستنده تحریم بر اساس تصمیم یک طرفه خود تحریم را اعمال می کند. دوم تحریم چند جانبه که از سوی چند کشور علیه کشور هدف صورت می گیرد. سوم تحریم سازمان ملل است که بوسیله شورای امنیت اعمال می شود.

تحریم ها از نظر روش یا به عبارت دیگر رفتار دولت ها به دو نوع تقسیم می شود: اول تحریم اولیه؛ در صورتی که تحریم تنها به روابط دو کشور مربوط شود. به طوری که کشوری از برقراری تجارت یا تبادل خدمات یا سایر روابط اقتصادی و اجتماعی با کشور دیگری امتناع نماید. این تحریم اصطلاحاً تحریم اولیه یا ابتدایی که دامنه ی مشمول آن محدود است خوانده می شود. دوم تحریم ثانویه؛ گاهی کشوری ممکن است دامنه ی تحریم را گسترش دهد و از برقراری روابط

بازرگانی، مالی و سایر روابط با سایر کشورهایی که با کشور مورد تحریم دارای روابط می باشند خودداری نماید که اصطلاحاً این نوع تحریم، تحریم ثانویه نامیده می شود. گاهی در تحریم ثانویه، کشور تحریم کننده از این هم فراتر می رود و هم چون قانون داماتو آمریکا علیه ایران برای کشورها و یا شرکت هایی که با کشور تحریم شده روابط مالی و غیره برقرار نمایند مجازات تعیین می کند (ابراهیمی و اوبار حسین، ۱۳۹۱).

تحریم در اقتصاد سیاسی بین المللی

نظریه های تحریم جزو جدا ناشدنی ادبیات مربوط به بکارگیری قدرت اقتصادی است. تصور این است که با وجود وابستگی اقتصادی یک کشور به کشور دیگر، در صورت قطع این روابط، کشور اول آسیب جدی خواهد دید. با وجود این، نظریه های وابستگی به دو دسته تقسیم می شود: دسته اول آن هایی هستند که وابستگی اقتصادی را برابر با آسیب پذیری می داند و بنابراین تاکید می نماید که اگر فشار اقتصادی به کشور وابسته شود، این کشور در زمینه های دیگر آسیب پذیری، بخصوص در بعد اجتماعی منجر نمی شود؛ بنابراین چنانچه قرار است تاثیر تحریم اقتصادی بر جامعه مورد بحث قرار گیرد، ناگزیر باید از سطح جامعه و جامع شناسی حرکت نماییم (تقی پور جاوی، ۱۳۹۷).

تحریم علیه ایران بعد از انقلاب

تحریم های اعمال شده توسط آمریکا بر ایران

تحریم های اعمال شده از سوی آمریکا علیه ایران از زمان ریاست جمهوری جیمی کارتر شروع گردید. کارت بلافاصله پس از تسخیر سفارت آمریکا در سال ۱۹۷۹ با صدور اعلامیه ای واردات نفت از ایران را ممنوع کرد، ده روز بعد، با صدور دستور اجرائی دیگر تمامی دارایی های بانک مرکزی و دولت ایران مسدود شد، کارتر بار دیگر در اوایل سال ۱۹۸۰ با صدور دستور اجرائی صادرات به ایران و نیز معاملات مالی با ایران را تحریم کرد. هم چنین واردات از ایران به کلی ممنوع اعلام گردید و مسافرت اتباع آمریکا به کشورمان ممنوع شد. پس از امضای توافقنامه الجزایر، آمریکا همه دستورهای اجرائی فوق را جز دستور انسداد داراییها، ملغی کرد. پس از انفجار مقر نظامیان آمریکا در بیروت که در سال ۱۹۸۳ صورت گرفت، ریگان در ژانویه ۱۹۸۴ ایران را حامی تروریسم نامید. یک سال بعد آمریکا میزان کمک های خود را به سازمان های بین المللی به اندازه منابع مالی اختصاص داده شده آن ها کاهش داد. در سال ۱۹۸۸ طی بخشنامه ای از کلیه مدیران آمریکایی عضو سازمان های بین المللی خواسته شد تا به تقاضاهای ایران برای دریافت وام یا تامین مالی رای منفی دهند و با آن طور جدی مخالفت کنند. آمریکا در سال ۱۹۸۶ بر اساس قانون کنترل صادرات تسلیحات، ایران را از دریافت تسلیحات و قطعات یدکی محروم کرد. در اکتبر ۱۹۸۷ به بهانه حمایت ایران از تروریسم بین المللی و بر اساس یک دستور اجرائی انواع واردات از ایران از جمله نفت تحریم شد. در سال ۱۹۹۲ قانونی تحت عنوان قانون عدم اشاعه تسلیحات ایران و عراق به تصویب مجلسین ایالات متحده رسید. بر این اساس قانون تحریم ها شامل اقلامی می شد که استفاده های دو منظوره برای مقاصد تسلیحاتی داشتند. علت گنجاندن ایران در این قانون گزارش سیا مبنی بر این بود که ایران دو میلیارد دلار برای تولید سلاح های کشتار جمعی اختصاص داده است. ایالات متحده آمریکا در دوران ریاست

جمهوری کلیتون ۱۶۱ بار تحریم اقتصادی علیه ۳۵ کشور جهان اعمال کرد. این رقم بیشترین استفاده از تحریم اقتصادی علیه کشورهای دیگر در تاریخ آمریکاست. جمعیت این ۳۵ کشور، به هنگام این تحریم ها بالغ بر ۳/۲ میلیارد نفر بود. این کشورها همچنین ۷۹۰ میلیارد دلار از صادرات را خریداری می کردند (موهبتی، ۱۳۹۷).

گرچه انتظار می رفت که به علت روابط نفتی بوش بسیاری از تحریم های یک جانبه آمریکا لغو گردد، ولی فشار اعضای آی پک و نفوذشان این امر را ملغاً ساخت و با وقوع حادثه ۱۱ سپتامبر احتمال هرگونه لغو تحریم ها عملاً از بین رفت. در دوران ریاست جمهوری اوباما تحریم هایی بر علیه ایران صادر گردید. در نوامبر ۲۰۰۹ پس از رایزنی با کشورهای هم پیمان آمریکا قطعنامه ای در ۴ حوزه توسعه بخش انرژی، جلوگیری از دسترسی ایران به منابع مالی برای توسعه برنامه های موشکی و هسته ای، ایجاد یک نظام بازرسی از کشتی ها و محموله های هوایی ایران و همچنین به وجود آوردن یک سیستم یکپارچه برای اعلام نقض تحریم های بین المللی وارد کرد. همچنین در دوره ریاست جمهوری ترامپ تحریم ها ادامه دار بوده و تحریم دانشگاه ها، تحریم سپاه پاسداران، تحریم بخش عمرانی، تحریم سازمان فضایی، تحریم صنایع فولاد و آهن، تحریم پتروشیمی و تحریم ۱۸ بانک ایران از تحریم هایی می باشد که در این زمان صورت گرفته است.

تحریم های سازمان ملل

هزینه های تحریم اقتصادی بسته به نوع تحریم متفاوت چنانچه به صورت یک جانبه از سوی یک کشور انجام شود اثر بخشی تحریم کمتر و به همین نسبت چنان چه از سوی چند کشور یا از سوی شورای امنیت سازمان ملل اعمال شود اثر بخش تر است. تحریم های همه جانبه بسیار نادر است. تحریم که توسط شورای امنیت سازمان ملل متحد از نظر اهمیت از دو مورد نخست حساس تر است. فصل هفتم منشور سازمان ملل متحد چهار ماده دارد (۳۹ تا ۴۲) که موارد ۳۹ و ۴۰ به بحث شناسایی و احراز تهدید صلح و امنیت جهانی می پردازد و شورای امنیت می تواند هر اقدامی را برای جلوگیری از وخامت اوضاع انجام دهد. تاکنون شورای امنیت سازمان ملل سه قطعنامه (۱۷۳۷ و ۱۶۹۶ و ۱۷۶۷) علیه ایران صادر کرده است. در قطعنامه اول بطور مستقیم اشاره ای به نوع تحریم نشده بود. در قطعنامه دوم به تحریم بانک سپه اشاره شده است و در قطعنامه سوم برخی از بانک های دیگر کشور نیز تحریم شده اند (موهبتی، ۱۳۹۷).

تأثیر تحریم اقتصادی اتحادیه اروپا علیه ایران

اتحادیه اروپا یکی از بزرگترین شرکای اقتصادی ایران است و ۳۳٪ مجموع واردات ایران در تعامل با کشورهای عضو اتحادیه اروپایی صورت می گیرد. ایران از یک مازاد تجاری مثبت ۲۰۰ میلیون یورویی با اتحادیه اروپا برخوردار است. ایران طرف سی و دوم تجاری اتحادیه اروپا محسوب شده و این در حالی است که اتحادیه اروپایی شریک اول تجاری ایران به شمار می رود. حجم روابط تجاری ایران با اتحادیه اروپا فقط ۴٪ مبادلات تجاری اتحادیه اروپا است. در زمینه تامین انرژی ایران ۳/۸٪ از نیازهای انرژی اتحادیه اروپا را تامین می کند و دارای رتبه هفتم در میان کشورهای تامین کننده انرژی اتحادیه است. میزان سرمایه گذاری ایران در اتحادیه اروپا ۶۰۰ میلیون یورو و میزان سرمایه گذاری اتحادیه در ایران فقط ۸۳ میلیون یورو است. مطالعات و بررسی صورت گرفته آماری نشان می دهد که جایگاه ایران از نظر تجارت با اتحادیه اروپا بسیار پایین بوده است و به ویژه در سال های اخیر از موقعیت ضعیفی برخوردار بوده است. ظرف چند سال اخیر نیز اتحادیه اروپا با اهرم تحریم اقتصادی علیه ایران دست زده است. تحریم های اخیر اتحادیه اروپا علیه ایران که به

دنبال وضع تحریم های تازه شورای امنیت (قطعنامه ۱۹۲۹) صورت گرفت، از حیث گستردگی بی سابقه بوده است. تحریم های اتحادیه اروپا می تواند پیامدهای مهم و جدی هم برای اتحادیه اروپا و هم برای ایران داشته باشد. در مورد ایران می توان به حذف دلار و یورو از معاملات تجاری ایران و جایگزین آن با یوان چین و درهم امارات و تقویت مبادلات تجاری و بازرگانی و نیز همکاری اقتصادی با شرق و به ویژه چین و مالزی اشاره کرد. از سوی دیگر، بازرسی کشتی های مظنون به حمل اقلام ممنوعه برای ایران در دریاها آزاد که در قطعنامه ۱۹۲۹ شورای امنیت آمده و در اعلامیه شورای اروپا نیز بر آن تاکید شده و با توجه به این که ایران قصد خود را برای مقابله به مثل اعلام کرده است، می تواند زمینه را برای برخورد و درگیری نظامی به ویژه در منطقه حساس و استراتژیک خلیج فارس فراهم کند. مساله پروژه چهارده ساله ساخت خط لوله ی انتقال گاز از ایران به پاکستان و هند عنوان شد که مذاکرات زیادی در این مورد انجام شده بود ولی بعد از بالا گرفتن مشکل غرب با ایران بر سر مساله هسته ای این کشور و وضع تحریم های اقتصادی علیه ایران، هند بهانه جویی های مختلفی را آغاز کرد و چندین سال اجرای طرح را عقب انداخت. در این میان کارشناسان آمریکایی عنوان کردند کشورهای مذکور توان مالی لازم برای اجرای طرح را ندارند. در این گزارش نوشته شده: سه کشور مذکور برای ساخت این خط لوله نیازمند دریافت وام از بانک جهانی هستند؛ زیرا توان مالی کافی برای اجرای طرح را ندارند. وزرای خارجه اتحادیه اروپا تحریم ها علیه ایران را به طور قابل توجهی گسترش دادند در سال ۱۳۹۲، اتحادیه اروپا تحریم های خود علیه ایران را سخت تر کرد. اتحادیه اروپا در این تاریخ ایجاد سرمایه گذاری مشترک با حضور در ایران که در حوزه های صنایع نفت و گاز طبیعی و موضوع وابسته به آن را ممنوع کرد. هدف اعلامی غرب از اعلام این فشارها بازگشت ایران به میز مذاکره و گفت و گوی جدی در مورد برنامه هسته ای خود است. برای موفقیت در این امر، غرب یک سیاست دو جانبه یعنی اعمال تحریم های سخت و جنگ پنهان با هدف اختلال در فعالیت های هسته ای ایران را در پیش گرفته است (محمودی و احمدی پور، ۱۳۹۵).

اثرات تحریم در اجرای قراردادهای بازرگانی بین المللی و داخلی

در این قسمت تاثیر تحریم ها بر روی اجرای قراردادهای بازرگانی بررسی می گردد.

۱- تاثیر در افزایش هزینه (Cost)

اولین هزینه تحریم، هزینه وقت و انرژی برای تغییر مناسبات تجاری و مالی است. این هزینه، برای هر دو طرف و به نسبت وضعیت هر یک تحمیل می گردد. تغییر بازارها نیز هزینه زمانی و مالی دارد. ضمن اینکه این تغییر، هزینه ی قیمتی هم تحمیل می کند. در شرایطی که به دلیل تحریم، بازار خرید تغییر کند، ناچار کالای مشابه با قیمت بالاتر خریداری می شود، بنابراین، قدرت خرید پول کاهش می یابد. برای کشور تحریم کننده نیز از دست رفتن بازار فروش و ارائه خدمات مالی هزینه تحریم است. هزینه ی دیگر در رتبه بندی ریسک کشور هدف است. افزایش یا کاهش ریسک موجود زیاد و کم شدن هزینه های معاملات می گردد. هزینه ی دیگر آم روانی است که موجب می شود سرمایه گذاران با تردید به فرصت های سرمایه گذاری نگاه کنند. زمانی که تحریم شروع می شود، انحراف مصنوعی در روابط تجاری دو کشور فرستنده و دریافت کننده تحریم ایجاد می شود، هزینه های اقتصادی برای هر دو طرف بالا می رود. روابط اقتصادی بین المللی هم در کل دچار خدشه می شود، اما در سطح کشور تحریم شده، میزان افزایش هزینه ها به میزان وابستگی آن کشور به تحریم کننده بستگی دارد.

۲- تاثیر در طولانی شدن اجرای پروژه ها (Time)

به دلیل تحریم ها، قیمت تمام شده محصولات بالا می رود و تا پول کالاها پرداخت نشود، کالاها ارسال نمی گردد و خدمات ارائه نمی شود. در این صورت ممکن است به دلیل عدم پرداخت به موقع قیمت کالاها به موجب تحریم، زمان اجرای پروژه ها طولانی گردد.

۳- کاهش کیفیت کار و خدمات (Quality)

به دلیل تحریم، کنترل کیفیت را نمی توان طبق رویه های فنی و مورد تایید استانداردهای مورد پذیرش مدیر پروژه به انجام رساند، بنابراین به دلیل عدم کنترل پروسه مرتبط به حمل و نقل کالاها و خدمات از استاندارد مطلوبی برخوردار نبوده و باعث کاهش کیفیت آن می شود.

۴- امکان عدم حصول کمیت های ناشی از کار (Quantity)

به دلیل تحریم، کالاهای مورد نیاز را نمی توان از فروشنده مورد نظر خریداری نمود، بنابراین نیاز به جایگزین کردن کالاها داریم. مجبور به تغییر مشخصات فنی به دلیل تغییر کمی هستیم و باید اسکوپ کار را تغییر دهیم.

۵- عدم تحقق اهداف پروژه قراردادی (Objectives)

در صورتی که اهداف پروژه محقق نگردد در واقع ماهیت قرارداد زیر سوال می رود. باید ریسک ها را مدیریت نماییم و وارد مدیریت ریسک و مباحث مربوط به آن شویم که از موضوع این مقاله خارج است. حتی گاه ممکن است عدم تحقق اهداف پروژه منجر به خاتمه یا فسخ قرارداد گردد (ابراهیمی و اوبارحسین، ۱۳۹۱).

اثرات اقتصادی تحریم

اثرات تحریم های سازمان ملل، اتحادیه اروپا و آمریکا را می توان به سه دسته تقسیم کرد:

۱- اثر بر بخش های اقتصادی

۲- تاثیر بر متغیرهای اقتصادی

۳- اثرات کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت اقتصادی

اثر بر بخش های اقتصادی

اثرات تحریم اقتصادی و تاثیر آن بر قراردادهای بازرگانی در بخش صنعت، بخش کشاورزی، بخش مالی و بخش بازرگانی به شرح زیر قابل بررسی است.

الف- اثر بر بخش صنعت

در بررسی و رصد تاثیر مستقیم تحریم ها می توان به دو گزینه رسید؛ تحریم ها عمدتاً واردات مواد اولیه دستگاه های پیشرفته صنعتی و البته مواد و تکنولوژی های دارای کاربرد دوگانه (نظامی- غیر نظامی) را هدف گرفته و تحت تاثیر قرار داده است، به طور مثال تحریم مواد دوگانه مثل فولاد گرم که کاربر وسیعی در بخش صنعتی دارد، تولید کنندگان و قطعه سازان داخلی را مجبور به روی آوردن به انواع نازل فولاد هندی کرده است که البته افت کیفیت محصولات داخلی را دنبال دارد. اخیراً کشورهای غربی حتی از فروش کنترل دستگاه CNC به ایران خودداری می کنند. توجه به این نکته قابل تامل است که اینک دامنه تحریم ها حتی به ابزارآلات ساده صنعتی هم رسیده است و شرکت های بزرگ ابزار سازی آمریکا و آلمانی از معامله و فروش قطعات یدکی و ابزارهای مربوطه به ایران خودداری می کنند. یکی دیگر از معضلات اصلی صنعت ایران، فرسودگی و قدیمی بودن تجهیزات بود که با تدبیر ابتدایی تلاش شد با واردات دستگاه های خارجی این مشکل حل شود، اما قانون ناکارای ممنوعیت ورود دستگاه هاس صنعتی قدیمی تر از سال ۲۰۰۰ (اسفند ۱۳۸۵) که

بعدا اصلاحیه ناموفقی هم خورد، جلوی این تنفس ضعیف را هم گرفت تا صنعت ایران همچنان با وضع سابق به حیات خود ادامه دهد. از سوی دیگر هم غرب سود بازار ۷۰ میلیونی ایران را می خواهد و هم می خواهد ایران را تحت فشار سیاسی بگذارد. به نظر می رسد با این اوصاف بخش صنعت نیازمند نظام تعرفه بندی جدید و ارائه خدمات بیمه ای (فاینانس داخلی) و حتی اختصاص یارانه های جدید و هدفمند برای مقابله با موج تحریم ها و تداوم حیات این بخش کلیدی در اقتصاد کشور باشد. باید توجه داشت اینکه غرب، بخش صنعتی کشور را مورد هدف تحریم قرار داده است، رویکردی کاملاً هوشمندانه است از این جهت که تحت فشار گذاشتن بخش صنعت به مرور به فلج شدن آن و عدم صرفه اقتصادی برای هرگونه فعالیت تولیدی و صنعتی می انجامد که این امر به مرور به موج عظیم بیکاری، تورم و بی ارزش شدن پول ملی می انجامد و عملاً اهداف سیاسی تنظیم کنندگان قطعنامه علیه کشورمان را محقق می کند اما به نظر می رسد متأسفانه نوعی خوش خیالی در مورد تاثیرات خطرناک تحریم ها بر بخش صنعتی-تولیدی کشور حکم فرما شده باشد.

ب- اثر بر بخش کشاورزی

بخش کشاورزی و صنایع غذایی کمترین آسیب ها را از تحریم های اقتصادی احتمالی خواهند دید. بخش کشاورزی با توجه به ماهیت بومی بودن آن و وابستگی کم کشور به خارج آسیب کمتری از تحریم های اقتصادی می بیند. البته سیاسی خودکفایی کشور در حوزه تولید گندم اقدام مناسبی در جهت واکسینه کردن بخش کشاورزی در مقابل تحریم های احتمالی بود.

ج- اثر بر بخش مالی

اعمال تحریم علیه ایران به شیوه تحریم کره شمالی، تاثیر بسیار جدی بر فعالیت بانک هایی که در فرآیند تسویه حساب صادرات نفتی ایران دخالت دارند، خواهند داشت. در این میان، بانک ها و موسسات مالی آمریکایی به دلیل این که تحریم های دو جانبه واشنگتن علیه ایران هم اکنون نیز برقرار است، ضرر چندانی متحمل نخواهند شد؛ اما در مقابل، م.س.س. مالی اروپایی در صف مقدم متضررین تحریم ایران قرار خواهند داشت. تحریم های سازمان ملل بیشتر سیستم مالی کشور را هدف گرفته است. اولین اثری که ممکن است اقتصاد کشور را تهدید نماید افزایش هزینه معاملاتی در سطح تجارت خارجی است و این امر هزینه بهای تمام شده واردات و در نتیجه قیمت کالاهای مصرفی و سرمایه ای را افزایش می دهد.

د- اثر بر بخش بازرگانی

از منظر اصولی تجارت بین الملل هرگننه تحریم به منزله دخالت دستوری در تجارت آزاد است و موجب انحراف تجاری می گردد. انحراف تجاری دارای هزینه است و هزینه آن را اغلب دو طرف متحمل می شوند. ممنوع کردن واردات یا خودداری از صادرات به یک کشور موجب می شود که واردات و صادرات با هزینه تری صورت گیرد. از همین رو گفته می شود که هدف اعمال کنندگان تحریم همانا افزایش هزینه های تجاری و انحراف تجاری در کشور هدف است. البته هنوز تحریم بنا بر کشورهای درگیر در آن و نیز بنا بر رشته و بخش مشمول تحریم متفاوت است. در تحریم مالی کشور اعمال کننده تحریم از انجام معاملات مالی، نقل و انتقال پول و سرمایه گذاری خودداری می کند. کشور تحریم کننده هم چنین با استفاده از نفوذ خود در موسسات مالی بین المللی هرگونه رابطه مالی یا مساعدت های فنی را برهم زده یا حتی مبادرت به مسدود کردن دارایی های کشور هدف می کند. تحریم ریسک تجارت و سرمایه گذاری بالا می رود و هزینه های هرگونه تامین مالی نسبت به میانگین جهانی و منطقه ای افزایش می باید. این امر موجب اتلاف منابع مالی می گردد. در واقع برای تغییر جهت تجارت و مناسبات مالی وقت زیادی باشد صرف شود که خود دارای هزینه است. در

ضمن افزایش پدیده قاچاق و کاهش ضمانت کیفیت کالاهای وارداتی و سرمایه ای و در نتیجه کاهش کیفیت کالاها و حتی خدمات نهایی از اثرات دیگر تحریم است (موهبتی، ۱۳۹۷).

مقابله با پیامدهای تحریم در قراردادهای بازرگانی

برخی از روش های مقابله با استناد به تحریم به عنوان فورس ماژور مرتبط با خود شرط فورس ماژور در قراردادند که سعی می کند عرصه این شرط را محدود سازد. برخی دیگر، شروطی است که هرچند ارتباط مستقیم با فورس ماژور ندارند اما اگر در هر صورتی به آن استناد شد موجب کاهش خسارات طرف مقابل شود. این نوع دوم شرط می تواند تضمین اجرای قرارداد باشد، خواه به این صورت که متعهد در هر صورت که تعهد قراردادی خود را اجرا نکند مبلغی را بابت خسارت به طرف مقابل بپردازد و خواه متعهد بپذیرد هرگاه به دلیل الزامات قانونی کشور خود یا موانعی که مربوط به کشور او می شود نتواند تعهد خود را اجرا کند، لوازم اجرا توسط شخص دیگری را فراهم سازد. لازم به ذکر است که کارایی و امکان استفاده از هر یک از این راهکارها بستگی به عوامل مختلف دارد؛ بعضی از این عوامل نوع قرارداد و موضوع آن می باشد. هم چنین مناسب بودن یک راهکار بستگی به قدرت چانه زنی طرفین هم دارد تا مشخص شود آیا توانایی متقاعد کردن متعهد به درج شرط خاصی برای طرف دیگر وجود دارد یا خیر (غلامی و امین زاده، ۱۳۹۲).

پیشینه تحقیق

۱- راستگوی مشهور و بهادر (۱۳۹۷) در تحقیقی تحت عنوان استناد به تحریم های اقتصادی بین المللی به عنوان فورس ماژور به این به این نتایج دست یافتند که اگر بالفرض، تحریم را از مصادیق قوه قاهره در نظر بگیریم، در این صورت پر واضح است که اثری بر قرارداد نداشته و طرفین در وضعیت تحریم نیز مکلف به انجام تعهدات خود هستند، بنابراین وقتی دلیلی بر معافیت طرفین وجود نداشته باشد، ملزم به انجام تعهد هستند. هرچند با مشقت و سختی همراه باشند. در غیر این صورت نقض قرارداد صورت گرفته و طرف ناقض قرارداد باید خسارت طرف مقابل را جبران کند. با توجه به شرایط اقتصادی کشور و گسترش تحریم های اقتصادی، ضروری است قانون گذار با تصویب مقرراتی در این خصوص، موارد و شرایط استناد به تحریم به عنوان فورس ماژور را مشخص نموده و این تشتت آرا در میان حقوقدانان و بازرگانان و رویه قضایی پایان دهد.

۲- نیکو گفتار صفا و ردادی (۱۳۹۴) در مقاله ای تحت عنوان تحلیل راهبردی تحریم های تحمیلی بر جمهوری اسلامی ایران به این نتایج دست یافتند که حلقه دفاعی با تهدید رو به روست که این امر فراتر از تحریم های یک دهه اخیر بوده و سابقه آن به پیروزی انقلاب اسلامی باز می گردد. موجودیت های حلقه دفاعی در طول بیش از سه دهه با لیت تحریم ها رو به رو بوده و رشد و بالندگی این حلقه در این مدت، نشانگر مقاومت مناسب این حلقه می باشد، لذا تقویت موتورهای رشد این حلقه در راستای سیاست های کلی امنیت ملی و نیویات مقام معظم فرماندهی کل قوا باید در آینده نیز در دستور کار قرار گیرد. از مطالعه کارهای پیشین که غریب به اتفاق آن ها از سوی کارشناسان غربی صورت گرفته است، می توان نتیجه گرفت، تلاش های صورت گرفته به کلی از دیدگاهی متفاوت با این پژوهش برخوردارند؛ چرا که مطالعات گذشته بیشتر از منظر واضعان تحریم و بر مبنای میزان تحقق اهداف تحریم کنندگان، به ویژه اهداف اعلامی از سوی ایشان انجام شده، حال آنکه این تحقیق از منظر دفاع از امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران در برابر تحریم های اقتصادی صورت گرفته است.

۳- غلامی و امین زاده (۱۳۹۲) در تحقیقی با عنوان رویکرد فعال در مقابله با پیامدهای تحریم های اقتصادی در قراردادهای تجاری به این نتایج دست یافتند که اتخاذ رویکردی فعال در مقابل با تحریم های اقتصادی موجب می شود که نه تنها تحریم های اقتصادی در اکثر موارد مانعی برای اجاره قرارداد نباشند بلکه هزینه های طرفین قرارداد را نیز کاهش می دهند. در این میان تحریم های اقتصادی نیز به دلیل محدودیت هایی که ایجاد می کنند اجرای تعهدات قراردادی را دشوار ساخته و موجب می شود که متعهد با استناد به فورس ماژور ناشی از وضع تحریم بخواهد از اجرای تعهداتش سر باز زند. بدیهی است که وقوع این وضعیت یک موقعیت مطلوب نیست که طرفین قرارداد خواستار آن باشد. امروز بلند مدت بودن روابط قراردادی و به نوعی شریک تجاری یکدیگر بودن طرفین این همکاری را ارتقا می دهند. همچنین توجه به عواملی همچون نحوه توزیع ریسک قراردادی در افزایش رفتار عقلانی در طرفین موثر است. در آخر نیز در صورت بروز اختلال، راهبرد مذاکره مجدد به آن ها اجازه می دهد تا با در نظر گرفتن وضعیت جدید دوباره به رابطه قراردادی ادامه دهند.

۴- ابراهیمی و اوبارحسین (۱۳۹۱) در تحقیقی تحت عنوان آثار تحریم بر اجرای قراردادهای بازرگانی بین المللی از منظر فورس ماژور به این نتایج دست یافتند که با توجه به شرایط کنونی، اعمال تحریم های گسترده تر علیه ایران قابل پیش بینی به نظر می رسد پیشنهاد می گردد، تحریم ها را جز مصادیق فورس ماژور قرار ندهیم، بلکه به عنوان ریسک قراردادی در نظر بگیریم و توزیع این ریسک در مرد طرفین عادلانه و منصفانه باشد. به نحوی که هیچ طرف قربانی نشود. از طرف دیگر، به این نتیجه رسیدیم که تحریم ها از دو جنبه می تواند بر قرارداد موثر واقع شود؛ یکی بر ارکان صحت قراردادی و دیگری بر اجرای قرارداد. در مورد ارکان صحت قرارداد، دید تحریم بر دو رکن است، موضوع معامله و جهت آن و تاثیر آن بر اهمیت و قصد طرفین محل قرارداد است. هر چند که این تاثیرات تنها در مرحله اجرای قرارداد و انجام تعهدات با توجه به ماده ۲۴۰ قانون مدنی مورد نظر است و در مرحله انعقاد فورس ماژور تاثیری ندارد.

۵- نادرعلی (۱۳۹۷) در تحقیقی تحت عنوان مفهوم تحریم و مطالعه تطبیقی فورس ماژور در قراردادهای بازرگانی به این نتیجه دست یافت که تحریم جز مصادیق فورس ماژور است و با عبارت هایی هم چون منع قانون و یا دخالت دولت به کار برده می شود. اثر اصلی قوه قاهره این است که قرارداد مواجه شده با آن منسوخ می شود و علاوه بر اثر تکلیفی آن یعنی سقوط تعهد و عدم وجوب انجام آن است. یا توجه ه نقش قوه قاهره، امروز در قراردادهای بازرگانی، شرایط تحقیق قوه قاهره، چگونگی برخورد با آن و نیز وظایف اطراف تعهد تا حدودی مشخص می گردد، حتی در فرض عدم تسریع به قاعده مزبور، امکان استناد به آن وجود دارد. در هر صورت ثبات تحقق قوه قاهره به عهده مدعی آن است.

۶- الیویر بورزیش (۲۰۱۴) در تحقیقی تحت عنوان تحریم های بین المللی علیه ایران در زمان ریاست جمهوری احمدی نژاد به این نتایج دست یافت که تحریم های اعمال شده توسط شورای امنیت، ایالات متحده و اتحادیه اروپا بر علیه رژیم ایران مثل سابق از اهمیت برخوردار است. با توجه به این موضوع در تهران دو استراتژی اصلی پیگیری شده؛ اول محدود کردن درآمد نفت از طریق تحریم ها، دوم هدف تحریم فرضیه تغییر رژیم. تحریم های نفتی و مالی ایالات متحده آمریکا و اتحادیه اروپا منجر به کاهش درآمد نفتی ایران شد و توسعه بیشتر برنامه های هسته ای پر هزینه را کاهش داد.

۷- سالیوان مگان (۲۰۱۰) در تحقیقی با عنوان بحث ایران و تحریم‌های بزرگ به این نتیجه دست یافت که حتی اگر تحریم‌ها برای اهداف در نظر گرفته شده به طور هوشمندانه با سایر ابزارهای سیاست ترکیب شود، نمی‌توان تضمین کرد که تحریم‌ها جواب می‌دهد. سازمان ملل عدم اطمینان واقعی را در اقتصاد ایران اندازه‌گیری کرده که توانایی در توسعه میادین نفت گاز خود را محدود می‌کند؛ اما آنچه بیش از همه اهمیت دارد این است که آیا تاثیر به معنای واقعی است و باعث تغییر رفتار در بین تصمیم‌گیرندگان در تهران می‌شود. با این حال و به احتمال زیاد، تحریم‌ها فقط تهران را وادار به بازگشت به مذاکره می‌کند. تورم، بیکاری و پایان دادن به مزایا (به دلیل فشارهای بودجه‌ای) همه مواردی هستند که از راه تحریم ایجاد گردیده است. تحریم‌های ایالات متحده آمریکا علیه ایران مانع قرض گرفتن پول از موسسات مالی بین‌المللی می‌گردد و در نتیجه ایران برای تامین بدهی‌های خود یک برنامه ریاضتی چشمگیر را آغاز کرد.

۳. روش‌شناسی پژوهش

چستی روش‌شناسی روش‌شناسی مطالعات حقوق تطبیقی به طوری کلی به معنی شناخت روند انجام یک مطالعات تطبیقی و مقایسه‌ای و مقارینه‌ای و موفق است. شیوه گردآوری داده‌ها، کتابخانه‌ای است. ابزار گردآوری داده‌ها نیز تحقیقات گذشته داخلی و خارجی و اسناد کتابخانه‌ای می‌باشد.

۴. یافته‌های پژوهش

در مطالعه تطبیقی حاضر شباهت‌ها و تفاوت‌های مطالعات پیرامون تحریم‌شناسی شد که به شرح زیر می‌باشد.

شباهت‌ها

مفاهیمی چون قوه قاهره، فورس ماژور و تحریم‌های اقتصادی در تحقیق نادرعلی (۱۳۹۷)، تقی پور جاوی (۱۳۹۷)، بهادر و راستگوی مشهور (۱۳۹۷)، ابراهیمی و اوبارحسین (۱۳۹۱)، موهبتی (۱۳۹۷)، غلامی و امین زاده (۱۳۹۲)، محمودی و احمدپور (۱۳۹۵) مشاهده شده است.

قوه قاهره: قوه قاهره عبارت است از حادثه‌های خارجی که غیرقابل پیشبینی، غیرقابل پیشگیری و خارج از کنترل باشد. در حقوق انگلستان در برابر این اصطلاح، فراستریشن بکار رفته است. فقها نیز با ذکر عناوینی نظیر آفات سماوی، عذر عام و خاص، در واقع به مصادیقی از قوه قاهره پرداخته‌اند. خارجی بودن، قابل نفع نبوده و قابل پیشبینی نبودن از اوصاف قوه قاهره می‌باشد. تحریم نیز جزء مصادیق فورس ماژور می‌باشد و با عبارتهای همچون منع قانونی و یا دخالت دولت بکار برده می‌شود. اثر اصلی قوه قاهره این است که قرارداد مواجه شده با آن، منفسخ می‌شود و علاوه بر اثر تکلیفی آن یعنی سقوط تعهد و عدم وجوب انجام آن است. یا توجه به نقش قوه قاهره، امروزه در قراردادهای بازرگانی، شرایط تحقیق قوه قاهره، چگونگی برخورد با آن و نیز وظایف اطراف تعهد تا حدودی مشخص می‌گردد، حتی در فرض عدم تصریح به قاعده‌ی مزبور، امکان استناد به آن وجود دارد. در هر صورت، ثبات تحقق قوه قاهره به عهده مدعی آن است.

فورس ماژور: با توجه به شرایط استناد به فورس ماژور که گفته شد شرایط مذکور در موارد تحریم نیز ممکن است وجود داشته باشد، می‌توان پذیرفت در مواردی تحریم به عنوان قوه قاهره جهت معافیت از اجرای تعهد یا معافیت از پرداخت خسارت قابل استناد است. در این صورت، تحریم به مشابه قوه قاهره ضمن اینکه می‌تواند به اجرای قرارداد و آثار آن نیز

لطمه وارد کند و باعث فسخ یا انفساخ قرارداد گردد. در صورتی هم که تحریم به عنوان قوه قاهره موقتی باشد باعث تعلیق قرارداد گردیده که با برطرف شدن و رفع آن، قرارداد به اجرا گذاشته می شود و در صورت برطرف نشدن تحریم به طرف حق فسخ قرارداد داده می شود.

تحریم های اقتصادی: کشور ایران سالهاست به عنوان کشور هدف (تحریم شونده) مورد تحریم های اقتصادی بسیاری قرار گرفته است. پس از تحریم شدن نیز مبانی نظری مناسب جهت مقابله با تحریم ها، کاهش تاثیر آن ها و مقاوم سازی ساختار اقتصادی را فراهم کند. ایم پژوهش، تنها گامی رو به جلو برای تحقیقات بیش تر فراهم می کند و محققان را به انجام مطالعات بیش تر در زمینه ی تحریم های اقتصادی فرا می خواند. با بررسی های صورت گرفته در این زمینه به انواع تحریم علیه ایران دست یافته ایم؛ انواع این تحریم ها عبارتند از: ۱- تحریم های مالی و بانک های تجاری و بانک مرکزی ۲- تحریم های اتحادیه اروپا و سازمان های بین المللی ۳- تحریم های تجاری (صادرات و واردات) و سرمایه گذاری ۴- تحریم نفتی ۵- تحریم دانش و تکنولوژی ۶- توقیف اموال و دارایی های افراد و سازمان های ایرانی در خارج ۷- تحریم تعامل و داد و ستد با افراد، ارگان ها و سازمان های ایرانی. زمانی که تحریم های اقتصادی قوی باشد، کشور هدف به شدت سعی می کند تا در بلند مدت ساختار خود را در برابر آن مقاوم ساخته و تاثیر آن را خنثی سازد. در تحریم های ضعیف، کشور هدف لازم نمی داند ساختار اقتصادی خود را تغییر دهد و از طریق دور زدن تحریم ها تاثیر آن را خنثی می کند. در تحریم های قوی به دلیل تاثیر شدید تحریم ها بر فضای اقتصادی کشور هدف تصمیم به تغییر ساختارهای اقتصادی و مقاوم سازی آن نموده و تاثیر تحریم ها را در بلند مدت خنثی می کند.

تفاوت ها

مفاهیمی چون سیاست راهبردی علیه تحریم، سازش بر تعهدهای بانکی، تاثیر مثبت و منفی تحریم ها جز تفاوت ها در تحقیقات ضیایی و تلبا (۱۳۹۵)، نادرعلی (۱۳۹۷)، تقی پور جاوی (۱۳۹۷)، بهادر و راستگوی مشهور (۱۳۹۷)، ابراهیمی و اوبارحسین (۱۳۹۱)، موهبتی (۱۳۹۷)، نیکو گفتار صفا و ردادی (۱۳۹۴) مشاهده شده است.

سیاست های راهبردی علیه تحریم: تحریم یک راهبرد اقتصادی منفی بوده و به نوعی جایگزین ابزارهای سخت تر قدرت است. همان طور که سیاستگذاران راهبردی کشور در مقابله با اعمال قدرت سخت باید ابتدا نقاط آسیب پذیر و نحوه آرایش نیروهای متخاصم را شناسایی نمایند، سیاستگذاران راهبردی باید بدانند راهبرد تحریم کدام قسمت از نظام اقتصادی کشور را نشانه گرفته است، چه نقشه تهدیدی را ایجاد کرده است و آرایش نیروهای متخاصم در مقابل هر یک از لایه های اقتصاد ملی چگونه است؛ لذا سوال اصلی این است که تحریم ها کدامیک از لایه های نظام حاکمیتی جمهوری اسلامی ایران را نشانه گرفته است؟ مجموعه اسناد تحریم های وارده بر جمهوری اسلامی ایران از طرف ایالات متحده آمریکا، اتحادیه اروپا و سازمان ملل و یافته های این پژوهش حاکی از آن است که حسب تنوع و تعداد، تحریم ها بیش از همه بر مقوله تامین ملزومات ملی و پس از آن بر زیر ساخت های کشور اعمال فشار دارد و حلقه رهبری، کمترین سهم را در اسناد تحریمی به خود اختصاص داده است.

سازش بر تعهدهای بانکی: یکی از موانع ایفای تعهدات بانک گشاینده اعتبار تحریم های بانکی است. این تحریم ها در مواقعی برای بانک گشاینده الزام آور است، مانند تحریم های وضع شده توسط سازمان ملل و در مواردی اختیاری می باشد، مانند تحریم های ثانویه که از سوی یک دولت بر دولتی دیگر تحمیل می شود. تحریم ها در مواقعی که برای بانک

به طور قانونی الزام آور هستند، تحت عنوان فورس ماژور قرار می گیرند، چراکه دارای هر سه شرط قابل پیش بینی نبودن، قابل اجتناب نبودن و خارجی بودن می باشند. در رابطه با جلوگیری از اثرات فورس ماژور و تحریم ها بر تعهدات بانک گشاینده راهکارهای زیر پیشنهاد می شود: الف) ذی نفع درخواست تأیید اعتبار را از طرف مقابل بکند. تأیید در مواقعی صورت می پذیرد که فروشنندگان به دلایلی تعهد بانک گشاینده را کافی نمی دانند و از طرف مقابل می خواهند تا تأیید بانک دیگری - ترجیحاً از کشوری دیگر - را ضمیمه آن کند تا بدین صورت اطمینان مورد نظر برای ذینفع قبل از ارسال کالا به وجود آید. ب) در قرارداد گشایش اعتبار اسنادی شرط شود که متعهد حتی در صورت وقوع قوه قهریه مسوول خواهد بود و یا در موارد عسر و حرج طرفین ملزم به حل و فصل اختلاف از طریق پرداخت غرامت مناسب خواهد بود. ج) در صورتی که احتمال اعمال تحریم های اقتصادی الزام آور ب ر بانک گشاینده نمی رود، متقاضی و ذی نفع اعتبار اسنادی از پذیرش اعتبار اسنادی که حاوی شرط تحریم های اختیاری می باشد خودداری کنند.

تأثیر منفی و مثبت تحریم ها: فرضیه اول مبنی بر تأثیر مثبت و معنادار تحریم بر عملکرد مدیریت، نتایج حاکی از آن است که این فرضیه مورد حمایت قرار می گیرد. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد می توان ادعا کرد که تحریم اقتصادی به ویژه در بخش صنایع کوچک و متوسط موجب بهبود عملکرد مدیریت شده است. در این راستا و به منظور مقابله با تحریم های اقتصادی در بخش مدیریت موارد زیر پیشنهاد می شود: ۱- استفاده از افراد متخصص، استفاده از تجربیات سایر کشورها، آموزش مداوم نیروی انسانی و ارتقای تواناییها ۲- آگاهی مدیران از شیوه های مدیریت بحران به منظور اجرای مدیریت کارا و اثربخش در شرایط تحریم. فرضیه دوم مبنی بر تأثیر منفی و معنادار تحریم بر عملکرد بازاریابی، نتایج حاکی از آن است که این فرضیه مورد حمایت قرار می گیرد. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد می توان ادعا کرد که تحریم اقتصادی به ویژه در بخش صنایع کوچک و متوسط موجب تضعیف عملکرد بازاریابی شده است. در بخش بازاریابی این پیشنهادها مطرح می شود: ۱- سیاست تشویق افزایش تولیدات داخلی و صادرات آن به خارج از کشور از طریق حذف و یا کاهش تعرفه های گمرکی و سایر حمایت های دولت ۲- تلاش برای گسترش روابط تجاری و اقتصادی با کشورهای نوظهور ۳- استفاده از تحقیقات بازاریابی و نیازسنجی بازارها.

جدول ۱ یافته مطالعه تطبیقی از تحریم

شرح مختصر	شاخص ها	
قوه قاهره عبارت است از حادثهای خارجی که غیرقابل پیشبینی، غیرقابل پیشگیری و خارج از کنترل باشد. در حقوق انگلستان در برابر این اصطلاح، فراسترین بکار رفته است. فقها نیز با ذکر عناوینی نظیر آفات سماوی، عذر عام و خاص، در واقع به مصادیقی از قوه قاهره پرداخته اند	قوه قاهره	شبهات ها
با توجه به شرایط استناد به فورس ماژور که گفته شد شرایط مذکور در موارد تحریم نیز ممکن است وجود داشته باشد، می توان پذیرفت در مواردی تحریم به عنوان قوه قاهره جهت معافیت از اجرای تعهد یا معافیت از پرداخت خسارت قابل استناد است	فورس ماژور	
با بررسی های صورت گرفته در این زمینه به انواع تحریم علیه ایران دست یافته ایم؛ انواع این تحریم ها عبارتند از: ۱- تحریم های مالی و بانک های تجاری و بانک مرکزی ۲- تحریم های اتحادیه اروپا و سازمان های بین المللی ۳- تحریم های تجاری (صادرات و واردات) و سرمایه گذاری ۴- تحریم نفتی ۵- تحریم دانش و تکنولوژی ۶- توقیف اموال و دارایی های افراد و سازمان های ایرانی در خارج ۷- تحریم تعامل و داد و ستد با افراد، ارگان ها و سازمان های ایرانی. زمانی که تحریم های اقتصادی قوی باشد، کشور هدف به شدت سعی می کند تا در بلند مدت ساختار خود را در برابر آن مقاوم ساخته و تأثیر آن را خنثی سازد	تحریم های اقتصادی	

تفاوت ها	سیاست های راهبردی علیه تحریم	تحریم یک راهبرد اقتصادی منفی بوده و به نوعی جایگزین ابزارهای سخت تر قدرت است. همان طور که سیاستگذاران راهبردی کشور در مقابله با اعمال قدرت سخت باید ابتدا نقاط آسیب پذیر و نحوه آرایش نیروهای متخصص را شناسایی نمایند.
تفاوت ها	سازش بر تعهدهای بانکی	یکی از موانع ایفای تعهدات بانک گشاینده اعتبار تحریم های بانکی است. این تحریم ها در مواقعی برای بانک گشاینده الزام آور است، مانند تحریم های وضع شده توسط سازمان ملل و در مواردی اختیاری می باشد، مانند تحریم های ثانویه که از سوی یک دولت بر دولتی دیگر تحمیل می شود.
تفاوت ها	تاثیر منفی و مثبت تحریم ها	فرضیه اول مبنی بر تاثیر مثبت و معنادار تحریم بر عملکرد مدیریت، نتایج حاکی از آن است که این فرضیه مورد حمایت قرار می گیرد. تحریم اقتصادی به ویژه در بخش صنایع کوچک و متوسط موجب تضعیف عملکرد بازاریابی شده است

۵. بحث و نتیجه گیری

نتیجه مطالعه حاضر به شناسایی شباهت ها و تفاوت های تحقیقات مرتبط انجامید که ۳ شباهت و ۳ تفاوت یافت شد. در نهایت این نکته را باید متذکر شد که کشور ایران که سال هاست به عنوان کشور هدف مورد تحریم های اقتصادی بسیاری قرار گرفته است ضرورت دارد در تحقیقات و مطالعات در این زمینه پیشگام باشد تا علاوه بر این که تصمیم گیران سیاسی را جهت ارزیابی هزینه، فایده در مورد اتخاذ تصمیمات بین المللی توانمند سازد، باید خاطر نشان شد پس از انقلاب اسلامی، دنیای استکبار به ویژه آمریکا در صدد ضربه زدن به جمهوری اسلامی ایران بوده و در این راستا از ابزارهای گوناگونی بهره گرفته است. یکی از مهم ترین ابزارهای مورد استفاده غرب در راستای ضربه زدن به مظام جمهوری اسلامی ایران و ایجاد فشار و انزوا در این کشور، بهره گیری از ابزار تحریم است که از مهم ترین تحریم ها که تحریم اقتصادی می باشد استفاده کرده اند. زمانی که تحریم های اقتصادی قوی باشد، کشور هدف به شدت سعی می کند تا در بلند مدت ساختار خود را در برابر آن مقاوم ساخته و تاثیر آن را خنثی سازد. این همان تبدیل اهدید تحریم ها به فرصت مقاوم سازی ساختارهای اقتصادی است. نکته ای که از این مطلب حاصل می شود این است که هرچند تحریم های اقتصادی در کوتاه مدت تاثیر قابل توجهی بر تولید ناخالص داخلی دارد، اما تصمیم گیران با برنامه ریزی بلند مدت، به ویژه برای تحریم های متوسط می توانند تاثیر تحریم ها را خنثی نموده و ساختارهای اقتصادی را در برابر آن ها مقاوم سازند. تحریم های شدید بر علیه ایران در حوزه های گوناگون بانکی، پول و ارز، مواد اولیه، صنعت و انرژی بوده است. این پژوهش کوشیده است به مقوله تحریم، تطبیقتحریم در زمینه های مختلف و تحریم های اقتصادی آمریکا و هم پیمانانش به ویژه در حوزه قراردادهای بازرگانی، صنعت و انرژی و تاثیر آن بر قراردادهای جمهوری اسلامی ایران پردازد و راهکارهایی در جهت مبارزه با این تحریم ها ارائه نماید.

۶. منابع و مآخذ

۱. ابراهیمی، نصراله؛ اوبارحسین، شادی. (۱۳۹۱). آثار تحریم بر اجرای قراردادهای بازرگانی بین المللی از منظر فورس ماژور. *دوفصلنامه علمی پژوهشی دانش حقوق مدنی*، شماره دوم، صفحات ۱-۱۷.
۲. تقی پور جاوی، بنفشه. (۱۳۹۷). بررسی مفهوم تحریم و تطبیق فورس ماژور در قراردادهای بازرگانی. *کنفرانس ملی دستاوردهای نوین جهان در تعلیم و تربیت، روانشناسی، حقوق و مطالعات فرهنگی* - اجتماعی.
۳. راستگوی مشهور، حورا. بهادر، مرتضی. (۱۳۹۷). استناد به تحریم های اقتصادی بین المللی به عنوان فورس ماژور. *فصلنامه داخلی کانون و کلای دادگستری*، شماره ۱۷، صفحات ۴۹-۶۸.

۴. ضیایی، یاسر؛ تلبا، مهدی. (۱۳۹۴). تاثیر تحریم بانکی به مثابه فورس ماژور بر نظام حقوقی گشایش اعتبار اسنادی. دو فصلنامه دانشنامه حقوق اقتصادی، سال بیست و دوم، شماره ۸، صفحه ۱۲۴ - ۱۴۵.
۵. غلامی، وحیده؛ امین زاده، الهام. (۱۳۹۲). رویکرد فعال در مقابله با پیامدهای تحریم های اقتصادی در قراردادهای تجاری. فصلنامه مجلس و راهبرد، شماره هفتاد و هشت، صفحه ۳۵ - ۵۹.
۶. محمودی، زهرا؛ احمدپور، ایوب. (۱۳۹۵). تاثیر تحریم های اقتصادی بر قراردادهای تجاری جمهوری اسلامی ایران. کنفرانس سراسری حقوق و مطالعات قضایی.
۷. موهبتی، یاسر. (۱۳۹۷). بررسی تحریم های اقتصادی و تاثیر آن بر اقتصاد ایران. فصلنامه مطالعات مدیریت و حسابداری، چهارمین کنفرانس بین المللی مدیریت، کارآفرینی و توسعه اقتصادی، صفحات ۴۶ - ۶۳.
۸. نادرعلی، الهام. (۱۳۹۷). مفهوم تحریم و مطالعه تطبیقی فورس ماژور در قراردادهای بازرگانی. کنفرانس ملی اندیشه های نوین و خلاق در مدیریت، حسابداری، مطالعات حقوقی و اجتماعی.
۹. نیکوگفتار صفا، حمیدرضا؛ ردادی، علی. (۱۳۹۴). تحلیل راهبردی تحریم های تحمیلی بر جمهوری اسلامی ایران. فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال هجدهم، شماره ۶۶، صفحه ۷۵ - ۹۶.
10. Borszik, oliver. (2014). International Sanctions against Iran under President Ahmadinejad. GIGA Working Paper, No.260.
11. Megan L, O'Sullivan. (2010). Iran and the Great Sanctions Debate. *Center for Strategic International Studies the Washington Quarterly*, PP 7 - 21.
12. Heideneimer, Hecllo & Adams. (1983): 505

Comparative study of sanctions in commercial contracts

Fatemeh Mataji Nimvari ^{*1}
Shayan Rajabizadeh²

Date of Receipt: 2021/05/03 Date of Issue: 2021/04/23

Abstract

regarding the vast embargo imposed during the years following the Islamic revolution of Iran, the question of economists has always been the question of what impact these sanctions have on different economic variables and how much has happened. This study examines the impact of sanctions as a comparative study of sanctions on Iran's trade and trade agreements. The actions of economic sanctions can affect the implementation of contractual obligations, as these sanctions usually limit the benefits of international Trade. It is clear that business agreements will also be affected by economic sanctions. If the importer of commercial goods from a country whose aim is to boycott, it may not be able to Fulfil the exporter, which is the state of the boycott. This situation reduces economic efficiency and imposes enormous cost on businessmen and the economy of the country. since the first and foremost effect of financial and commercial boycott is directly and indirectly affecting the flow of a country and according to the openness and closure of economic and commercial relations with the country or exporting countries, it is necessary to analyze and examine the effect of economic sanctions on trade flows.

Keyword

Comparative study, Embargo, Trade agreements, Trade, Economic sanctions

1. Ph.D. Student Management, Lecturer Department Management, Allameh Mohaddes Nouri University, Nour.Iran. (*Corresponding Author: fmatajinemvar@yahoo.com)
2. A master's degree student in Business Administration, Allameh Mohaddes Nouri University, Nour.Iran. (shayanrajabizadeh@yahoo.com)

